

Dezintermediacja finansów - przyszłość bankowości?

Jan Kolesnik, dr hab. prof. SGH
Instytut Bankowości
Szkola Główna Handlowa w Warszawie
e-mail: jan.kolesnik@sgh.waw.pl
ORCID: 0000-0003-2182-5645

Streszczenie:

Celem opracowania jest wskazanie wyzwań dla bankowości płynących z postępującej dezintermediacji finansów w post pandemicznym świecie. Przeprowadzona analiza wykazała, iż rozwój fintech, dzięki któremu zmniejszyła się skala wykluczenia finansowego a dotychczasowi klienci banków zyskali możliwość prostego i szybkiego lokowania swoich oszczędności, prowadzi do wzmocnienia autorytetu banków, jako podmiotów oferujących bezpieczne i nowoczesne instrumenty finansowe. Dużo większym, potencjalnym zagrożeniem dla roli banków jest wdrażanie cyfrowego pieniądza przez banki centralne (CBDC). Pomimo, iż ryzyko materializacji tego zagrożenia jest skrajnie małe emisja CBDC wymusi na bankach konieczność poniesienia dużych nakładów zwłaszcza w obszarze technologii. Jednak długim horyzoncie czasu rola banków jako pośredników finansowych dzięki fintechom oraz CBDC umocni się.

Słowa kluczowe: dezintermediacja finansów, banki, fintech, pieniądz cyfrowy banku centralnego

Financial disintermediation - the future of banking?

Abstract:

The aim of the study is to identify the challenges for banking resulting from the progressive disintermediation of finances in the post-pandemic world. The conducted analysis showed that the development of fintech, thanks to which the scale of financial exclusion has decreased and the existing bank customers have gained the possibility of simple and quick investing of their savings, leads to strengthening the authority of banks as

entities offering safe and modern financial instruments. A much greater potential threat to the role of banks is the implementation of central bank digital currency (CBDC). Despite the fact that the risk of materializing of this threat is extremely low, the CBDC emission will force banks to incur large expenditures, especially in the area of technology. However, in the long run, the role of banks as financial intermediaries thanks to fintechs and CBDCs will strengthen.

Key words: financial disintermediation, banks, fintech, central bank digital currency.

Wstęp

Rozważając zagrożenia dla funkcjonowania banków jako pośredników na rynku finansowym należy przeanalizować dwa aspekty. Pierwszym z nich jest zagrożenie dla banków ze strony innych podmiotów, które będą pośredniczyły pomiędzy osobami dysponującymi nadwyżką kapitału a osobami poszukującymi kapitału. Drugim zaś aspektem są zagrożenia dla samego istnienia pośredników finansowych w tym banków. Pierwszy aspekt wymaga przede wszystkim przeanalizowania rozwoju równoległego systemu bankowego i jego możliwości w zakresie prowadzenia alternatywnej wobec banków działalności depozytowo-kredytowej oraz zdolności fintechów do konkurowania z bankami zarówno produktami depozytowo-kredytowymi, jak też usługami płatniczymi. Drugi aspekt wymaga natomiast poszukiwania odpowiedzi na pytanie czy powszechne wprowadzenie przez banki centralne ich walut cyfrowych nie zagrazi samemu istnieniu pośrednictwa finansowego. Analiza obydwu powyższych aspektów nie może jednak odbywać się w oderwaniu od zmieniającego się otoczenia społeczno-ekonomicznego w tym procesów, które są rezultatem lub też uległy przyśpieszeniu w wyniku pandemii COVID-19.

Celem opracowania jest próba odpowiedzi na powyższe pytania, jak też wskazanie wyzwań dla bankowości płynących z postępującej dezintermediacji finansów w post pandemicznym świecie. W szczególności zostaną przeanalizowane przewagi i słabości konkurencyjne charakterystyczne dla podmiotów fintech oraz cechy głównych koncepcji pieniądza cyfrowego, w szczególności tych rozważanych przez banki centralne.

1. Niebankowi pośrednicy finansowi - od shadow banking do fintechów

Od wielu lat w literaturze przedmiotu oraz w raportach międzynarodowych instytucji finansowych wskazywane są zagrożenia, jakie płyną dla banków z istnienia i funkcjonowania tzw. równoległej bankowości (shadow banking). Należy przy tym zauważyć, iż ta część sektora finansowego jest różnie definiowana zarówno w odniesieniu do zakresu podmiotowego, jak i przedmiotowego. Początkowo do grupy instytucji shadow banking zaliczane były jedynie podmioty przyjmujące środki od klientów (depozyty) nie mając do tego stosownych zezwoleń, czyli de facto podmioty prowadzące działalność nielegalną (np. piramidy finansowe). Obecnie zakres podmiotowy terminu shadow banking obejmuje jednak wyłącznie podmioty prowadzące legalną działalność na rynku finansowym, lecz niepodlegające ścisłemu nadzorowi (np. firmy pożyczkowe w niektórych krajach) oraz podmioty nadzorowane, ale niemogące liczyć na żadną pomoc ze strony państwa w przypadku problemów, których klienci nie są najczęściej objęci żadną formą ochrony powierzonych środków (np. fundusze rynku pieniężnego).

Rada Stabilności Finansowej, która od 2011 r. monitoruje to ryzyko w globalnym sektorze shadow banking (w 2020 roku odeszła od stosowania terminu shadow banking zastępując je pojęciem niebankowe pośrednictwo finansowe) [Financial Stability Board, 2021, s. 3] wskazuje, iż spośród podmiotów zaliczanych do tej grupy prawie 75% z nich należy do funduszy zbiorowego inwestowania aczkolwiek podmioty te nie stanowią realnego zagrożenia dla funkcjonowania banków. Są to bowiem podmioty licencjonowane a ich oferta jest komplementarna wobec działalności depozytowo-kredytowej banków. Takie potencjalne zagrożenie mogą jednak generować nowo powstające platformy pożyczkowe Peer-to-Peer (P2P) zwłaszcza tworzone przez fintechy.

Analizując zagrożenie ze strony podmiotów fintach dla pośrednictwa finansowego oferowanego przez banki trzeba przede wszystkim wskazać na ogromną różnorodność podmiotów określanych obecnie terminem fintach, których działalność nie ogranicza się jedynie do platform P2P. Ideą fintechu jest bowiem wykorzystanie technologii do świadczenia nowych i ulepszonych usług finansowych prowadzącej do obniżenia jednostkowego kosztu pośrednictwa finansowego. Obszary, które obejmuje fintech, można ogólnie przedstawić jako:

- usługi kredytowe, depozytowe i pozyskiwania kapitału,
- usługi płatnicze, rozliczeniowe i rozrachunkowe, w tym waluty cyfrowe,
- usługi zarządzania portfelem inwestycyjnym,
- ubezpieczenia.

Kluczową technologią sektora fintech jest zaś technologia blockchain, której zastosowanie ma na celu przede wszystkim:

- obniżenie kosztów wyszukiwania i dopasowywania stron transakcji,
- osiągnięcie ekonomii skali w gromadzeniu i wykorzystywaniu dużych ilości danych,
- tańszą i bezpieczniejszą transmisję danych,
- obniżenie kosztów weryfikacji stron i prawdziwości danych. [Thakor, 2020]

Pomimo dynamicznego rozwoju podmiotów fintech od początku drugiej dekady XXI wieku dopiero pojawienie się wskazanych powyżej platform pożyczkowych P2P stało się pierwszym realnym wyzwaniem rzuconym bankom przez fintechy. Miało ono jednak ograniczoną skalę i zasięg. Zaoferowanie pożyczek typu P2P przez fintechy dało jednak zarówno indywidualnym pożyczkodawcom, jak i pożyczkobiorcom możliwość stania się dostawcami i konsumentami produktów finansowych na rynku elektronicznym. Pożyczkodawcy mogli uzyskać wyższe zwroty niż z lokat bankowych, podczas gdy pożyczkobiorcy mogli mieć dostęp do kapitału, który w innym przypadku byłby droższy lub wręcz niedostępny. Warto zauważyć, iż branża P2P, jako składnik szerokokorozumianego segmentu bankowości równoległej, bardzo szybko rozwinęła się w Chinach, głównie ze względu na słaby zasięg tradycyjnego sektora bankowego na terenach wiejskich i położonych z dala od dużych metropolii. Rynek ten załamał się jednak w 2017 roku. Wartość niespłaconych pożyczek na chińskim rynku pożyczek P2P osiągnęła wtedy swoje maksimum na poziomie około 1,2 biliona RMB, a miliony pożyczkodawców utraciło swoje środki. Zrozumienie niepowodzenia chińskiego sektora pożyczek P2P pomaga jednak zidentyfikować zagrożenia, jakie wynikają z rozwoju sektora fintech, próbującego wypełnić lukę w dostępie części społeczeństwa do usług bankowych. Badania wykazały bowiem, iż upadek rynku pożyczek P2P w Chinach wynikał w dużej mierze z przejmowania przez ten segment dotychczasowych klientów banków o najwyższym ryzyku kredytowym. Ten swoisty efekt wypierania spowodował jednak, iż pożyczkodawcy ponieśli ogromne straty. [Deng 2022] Aczkolwiek największe straty ponieśli klienci, którzy finansowali pożyczki na cele inwestycyjne niż konsumpcyjne.

Obserwacja upadku rynku pożyczek P2P w Chinach oferowanych przez platformy fintechowe wykazała także dużą podatność tego segmentu na efekt zarażania, który nie był w żaden sposób ograniczany z uwagi na brak regulacji ostrożnościowych, którym podlegałyby te podmioty. [Chenga, de Oliveira Leite, Caldieraro, 2022] Brak regulacji był

przy tym o tyle zaskakujący, iż chińskie władze, bacznie obserwujące rynek finansowy w USA, nie wyciągnęły żadnych wniosków z działania amerykańskich platform P2P w latach 2006-2008 i strat, do jakich doprowadziły pożyczkodawców, co spowodowało wydanie w 2008 roku przez Komisję Papierów Wartościowych zakazu działalności tego typu platform w USA. Co więcej dopuszczono w Chinach do przekształcenia się wielu platform P2P w de facto firmy pożyczkowe, które dokonywały sekurytyzacji udzielonych pożyczek emitując papiery wartościowe analogicznie do instrumentów CDO w USA, które stały się bezpośrednią przyczyną wybuchu kryzysu subprime. [Turrin, 2021]

Badania przeprowadzone w krajach OECD w latach 2011–2018 wykazały, iż pożyczki P2P udzielane przez platformy prowadzone przez fintechy mają co prawda pozytywny wpływ na dostęp podmiotów sektora MŚP do finansowania. Efekt ten jest jednak skorelowany z jakością instytucji w danym kraju, mierzoną indeksem opracowanym przez Bank Światowy World Governance Index, który uwzględnia m.in. poziom praworządności, jakość regulacji, czy też walkę z korupcją. [Abbasi et.al, 2021] Biorąc zatem pod uwagę powyższe badanie oraz przedstawiony powyżej problem sektora P2P w Chinach należy stwierdzić, iż nie można jednoznacznie wskazywać tego segmentu jako alternatywy dla bankowych źródeł finansowania gospodarstw domowych oraz segmentu MŚP. Oznacza to, że platformy P2P oferowane przez fintechy nie mogą być postrzegane jako zagrożenie dla funkcjonowania banków, aczkolwiek w niektórych krajach w odpowiednich warunkach (np. podczas lockdownu spowodowanego pandemią) mogą być źródłem finansowania gospodarstw domowych oraz przedsiębiorstw z segmentu MŚP, których historia kredytowa lub jej brak uniemożliwiła skorzystanie z kredytowania bankowego.

Analizując wpływ firm technologicznych oferujących usługi finansowe na funkcję banków jako pośredników finansowych należy zauważyć, iż w sektorze fintech znajdują się także największe amerykańskie firmy komputerowe i programistyczne (Google, Amazon, Meta Platforms (dawniej Facebook), Apple i czasami Microsoft.), które często wyróżniane są jako bigtech, a ich wpływ na bankowość w poszczególnych krajach może różnić się od wpływu mniejszych podmiotów fintech. Kompleksowe badanie obejmujące 72 krajów wykazało, iż na rozwiniętych rynkach relacje między kredytodawcami fintech i bigtech a bankami są podobne i mają charakter konkurencyjny. Jednak w przypadku rynków wschodzących wartość kredytów konsumenckich udzielanych przez banki rośnie wraz z rozwojem rynku kredytów fintech, i spada w następstwie pojawienia się pożyczek

oferowanych przez podmioty bigtech. Pożyczki udzielane przez podmioty fintech trafiają głównie do podmiotów segmentów rynku nieobsługiwanych przez banki jednak tylko w gospodarkach wschodzących. Firmy bigtech stanowią zaś konkurencję dla banków (zwłaszcza lokalnych) i wypychają ich oferty z rynku, zarówno w gospodarkach wschodzących, jak i rozwiniętych. [Kowalewski, Pisany, 2022] Z punktu widzenia sektora bankowego i jego roli jako pośrednika finansowego to właśnie bigtech mogą być największym zagrożeniem z całego sektora fintach. Firmy te bowiem mają potencjał finansowy porównywalny z największymi, globalnymi bankami oraz najnowszą technologię. Dodatkowo pomimo, iż usługi finansowe stanowią około 10% ich przychodów coraz częściej uzyskują one licencje bankowe. Niemniej ze względu na skalę prowadzonej przez nie działalności jednym z wyzwań, jakie przed nimi stoją jest wzmocnienie lojalności i zaufania klientów. [Folwarski, 2020, s. 74]

Trzeba jednak zauważyć, iż banki same zaczęły na szeroką skalę wykorzystywać technologię, którą stworzyły fintechy. Banki uważnie obserwując działalność segmentu fintech wdrażają te rozwiązania, które sprawdziły się w praktyce i unikają tych, które nie spełniły pokładanych w nich nadziei lub wręcz zawiodły. Sektor fintech stał się zatem poniekąd swoistym poligonem doświadczalnym dla banków, które co prawda z opóźnieniem, ale wdrażają te technologie jednocześnie minimalizując ryzyko ich niepowodzenia. Co więcej wdrażając technologię sztucznej inteligencji, technologię blockchain, technologię chmury obliczeniowej oraz technologię big data banki są w stanie ograniczać ponoszone ryzyko kredytowe. Z drugiej jednak strony zastosowanie powyższych technologii prowadzi do wzrostu zarówno ryzyka operacyjnego, jak i regulacyjnego, którego poziom banki mogą redukować poprzez wdrażanie nowych procedur, szkolenia pracowników, czy też tworzenie planów awaryjnych. [Cheng, Qu, 2020]

Podstawową przewagą banków w rywalizacji z fintechami jest wielkość (siła finansowa) i reputacja. Te dwa czynniki sprawiają, iż pomimo, że klienci fintechów z entuzjazmem korzystają z ich oferty, w szczególności z płatności mobilnych to jednak nie transferują oni wszystkich swoich środków do tych podmiotów. Korzystają z wygody oferowanej przez fintechy jednocześnie utrzymując swoje oszczędności w tradycyjnych bankach. Co więcej nawet uzyskiwanie licencji bankowych przez te podmioty a zatem przekształcanie ich w tzw. neobanki, nieposiadające żadnych fizycznych placówek, w dalszym ciągu nie powoduje przenoszenia do nich wszystkich oszczędności posiadanych

przez ich klientów. Firma Kantar podaje, że użytkownicy neobanków wykorzystują je tylko do 40% wszystkich swoich operacji bankowych. Z danych z Wielkiej Brytanii wynika zaś, że połowa klientów neobanków ma na swoich cyfrowych rachunkach zaledwie 1000 lub mniej funtów. [Turrin, 2021] Przekształcanie fintechów w banki poprzez uzyskiwanie przez nie licencji bankowych pomimo pewnego wzrostu zaufania nie prowadzi jednak do skokowego wzrostu ich sum bilansowych co sprawia, iż nie mogą w realny sposób zagrozić pozycji dotychczasowych liderów na rynku bankowym. Co więcej same banki korzystając ze swojej reputacji oraz siły finansowej zakładają własne neobanki (lub przejmują już istniejące), które skutecznie konkurują z innymi podmiotami w tym segmencie. Paradoksalnie zatem to właśnie działalność fintechów poprzez przekształcanie je w neobanki oraz tworzenie przez banki neobanków wzorowanych na fintechach prowadzi do rozwoju sektora bankowego i obniżania kosztów wielu usług bankowych poprzez wykorzystanie kanałów elektronicznych. Niebezpieczeństwem może być tu jednak zbyt masowe udzielanie licencji bankowych fintechom, których problemy mogą odbić się na reputacji całego sektora bankowego i narazić go na koszty związane z wypłatą gwarantowanych depozytów, jeśli doszłoby do upadłości takich podmiotów. Dlatego też wyzwaniem dla organów nadzoru bankowego powinno być nie tylko rzetelne przeprowadzanie procesu licencjonowania, ale również stałe monitorowanie sytuacji w tych podmiotach. [Folwarski, 2019, s. 99]

2. Pieniądz cyfrowy banku centralnego - rewolucja czy ewolucja dla banków?

Analizując zagrożenia dla pełnienia przez banki funkcji pośrednika finansowego, jakie mogą płynąć z powstania pieniądza cyfrowego banku centralnego (central bank digital currency - CBDC) trzeba pamiętać o bardzo dużej różnorodności koncepcji wyglądu tej formy pieniądza. [Zaleska, 2022a] Wynika to jednak głównie z faktu, iż nie tylko jest to najmłodsza z form pieniądza cyfrowego, ale także, iż nie wykształcił się jeszcze żaden jej powszechny standard a prace nad nim wciąż trwają. Niemniej jednak dwie podstawowe koncepcje CBDC zakładają jego emisję bezpośrednio przez bank centralny (model bezpośredni) lub za pośrednictwem banków (model pośredni).

Wdrożenie pieniądza cyfrowego banku centralnego w tym wybór jego wariantu jest przedmiotem ciągłych analiz zarówno samych banków centralnych (na koniec III kw. 2022 roku, prawie 90 banków centralnych na świecie deklarowało prowadzenie analiz i badań a

15 z nich wdrożyło pilotaż) [Atlantic Council, 2022], jak i zespołów badawczych. W szczególności badania dotyczą wyzwań w zakresie polityki pieniężnej oraz transmisji szoków w gospodarce światowej [Minesso, Mehl, Stracca, 2022], wpływu na inflację oraz stabilność finansową [Chen, Siklos, 2022], czy też dynamikę konsumpcji [Davoodalhosseini, 2022]. Pomimo wyraźnego przyspieszenia prac, które nastąpiło w wyniku pandemii COVID-19 na koniec III kw. 2022 roku pieniądz cyfrowy banku centralnego funkcjonował jedynie na Jamajce, Bahamach, w krajach Unii Wschodnich Karaibów (8 krajów) oraz w Nigerii. W Senegalu i Ekwadorze władze monetarne zakończyły zaś emisję CBDC. [Atlantic Council, 2022]

Cyfrowe waluty banku centralnego oferują w formie cyfrowej unikalne zalety pieniądza banku centralnego: ostateczność rozliczenia, płynność i integralność. Należy zgodzić się przy tym ze stanowiskiem Banku Rozrachunków Międzynarodowych, iż ich projektowanie musi zatem uwzględniać szeroko rozumiany interes publiczny. Cyfrowe waluty banku centralnego, podobnie jak najnowsza generacja systemów natychmiastowych płatności detalicznych, powinny funkcjonować jako otwarte platformy płatnicze zapewniające równe i konkurencyjne warunki działania wszystkim uczestnikom. Długoterminowe skutki z wdrożenia CBDC będą jednak zależą od wyboru konkretnej formy bazującego na nim systemu płatniczego oraz ustaleń dotyczących zarządzania danymi. CBDC mogą usprawnić płatności transgraniczne aczkolwiek najpierw będą wymagały współpracy międzynarodowej. [Bank for International Settlements, 2021] Może jednak okazać się, iż część krajów nie będzie zainteresowana taką współpracą w obawie, iż np. w sytuacji nałożenia międzynarodowych sankcji na taki kraj ich skuteczność i szybkość zastosowania byłaby większa z wykorzystaniem globalnych systemów rozliczeniowych wykorzystujących CBDC niż w przypadku walut i systemów tradycyjnych, a nawet krajowych CBDC. Z drugiej jednak strony korzystając z CBDC możliwe byłoby stworzenie międzynarodowego systemu płatności pozwalającego na pominięcie globalnych podmiotów takich jak SWIFT i innych, a tym samym ominięcie sankcji nałożonych przez inne kraje. Założenie to jest już dziś często wskazywane przez Chiny jako jeden z argumentów na rzecz emisji CBDC w tym kraju. [Narodowy Bank Polski, 2021]

Warto mieć świadomość, iż CBDC nie będą jedynie doskonałym substytutem banknotów i monet w obiegu lecz umożliwią także bankom centralnym oferowanie usług świadczonych dotychczas przez banki komercyjne. W przypadku, gdy osoby fizyczne będą

mogły wybierać pomiędzy przechowywaniem posiadanych przez nie CBDC w banku centralnym lub w banku komercyjnym wówczas z uwagi na przewagę reputacyjną banków centralnych banki komercyjne mogą utracić dużą liczbę klientów i ich depozyty. Na to zagrożenie zwracają uwagę m.in. badania, z których wynika, iż wprowadzenie CBDC umożliwi bankom centralnym angażowanie się w pośrednictwo finansowe na dużą skalę poprzez konkutowanie o depozyty z bankami komercyjnymi. Ponieważ jednak bank centralny nie prowadziłby działalności kredytowej / inwestycyjnej powierzałby tę funkcję bankom inwestycyjnym. O ile w przypadku braku zaburzeń na rynku efektywność takiej alokacji zasobów, zdaniem badaczy, byłaby podobna do tej sprzed wprowadzenia CBDC, o tyle w przypadku paniki bankowej model, w którym CBDC jest deponowany w banku centralnym byłby bezpieczniejszy. Wycofywanie depozytów z sektora bankowego nie dotknęłoby bowiem tych przechowywanych jako CBDC w banku centralnym a tym samym nie zagroziłoby odcięciem finansowania gospodarki za pośrednictwem banków inwestycyjnych. W rezultacie jednak bank centralny stałby się monopolistą depozytowym, przejmując wszystkie depozyty z sektora bankowości komercyjnej co jednak w długim horyzoncie czasu prowadziłoby do obniżenia efektywności inwestowanych środków. [Fernández-Villaverde et al., 2021]

Powyższe wskazuje zatem jak duży potencjał mają cyfrowe waluty banku centralnego, aby zmienić zasady gry, gdy zostaną one zastosowane na dużą skalę. Wprowadzenie CBDC niewątpliwie może przynieść szereg korzyści zarówno dla samych banków centralnych, państwa, systemu finansowego oraz społeczeństwa. Z punktu widzenia banków centralnych będzie to wyeliminowanie kosztów związanych z gotówką, w tym drukowania banknotów i bicia monet, ich transportem, przechowywaniem oraz koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa. CBDC może umożliwić bankom centralnym pozyskanie pełniejszego obrazu rynku finansowego, zaś analiza oparta na dużych zbiorach danych może prowadzić do skuteczniejszych reakcji na ryzyko finansowe i zdarzenia kryzysowe. Także z punktu widzenia polityki pieniężnej wprowadzenie CBDC, które mogą teoretycznie mieć oprocentowanie ujemne pomoże bankom centralnym w przeciwdziałaniu inflacji. Z punktu widzenia społeczeństwa oprócz wygody i łatwego dostępu ważne jest również ograniczenie możliwości prania brudnych pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, poprzez możliwość ograniczenia anonimowości transakcji, której nie można uzyskać w obrocie gotówkowym, czy też transakcjach walutami wirtualnymi. Z punktu widzenia sektora finansowego a w szczególności banków

największe obawy budzi ograniczenie ich roli wraz z wdrożeniem CBDC, które może zaburzyć obecną dwupoziomową strukturę rynku bankowego. Niektóre rozpatrywane formy CBDC umożliwiają bowiem (lub wręcz wymagają) posiadanie przez obywateli rachunków w bankach centralnych. Wejście banków centralnych w bezpośrednią interakcję z konsumentami prowadziłyby jednak do zmniejszenia poziomu depozytów w bankach depozytowo-kredytowych ostatecznie wypychając je z rynku. [Shen, Hou, 2021] W skrajnym przypadku, tj. powszechnego wprowadzenia CBDC w formie bezpośredniej (zarówno detalicznej, jak i hurtowej) mogłoby oznaczać dla globalnego sektora bankowego diametralne zmiany w zakresie pozyskiwania źródeł finansowania, marginalizację roli depozytów, i w konsekwencji prowadzić do istotnego zwiększenia roli emisji papierów wartościowych przez banki. Tym samym oznaczałoby to transformację z modelu bankowości uniwersalnej do specjalistycznej (inwestycyjnej). Wiązało by się to jednak ze zmniejszeniem roli banków, m.in. jako pośredników i oznaczałoby spadek ich wyników finansowych przy wzroście ponoszonego ryzyka. [Zaleska, 2022b]

W jaki zatem sposób można ograniczyć powyższe ryzyko likwidacji bankowości depozytowo-kredytowej a nawet destrukcji dwustopniowości systemu bankowego i całkowitej eliminacji banków komercyjnych. Wydaje się, iż w chwili obecnej takim sposobem jest wdrożenie CBDC w formie pośredniej (hybrydowej), w której bank centralny jest jedynym jej emitentem, ale jej dystrybucja odbywa się za pośrednictwem banków. Pozwoli to na wykorzystanie zalet cyfrowej waluty banku centralnego jednocześnie zachowując obecny dwuszczeblowy system bankowy. Współpraca banku centralnego z bankami komercyjnymi we wdrażaniu CBDC jest jednak niezbędna, a jej brak czy też sprzeciw banków komercyjnych może istotnie utrudnić rozwój tego projektu, czy też nawet jego upadek jak to było w przypadku Ekwadoru [Arauz, Garratt, Ramos, 2021).

Podsumowanie

Powyższa analiza wykazała, iż rozwój fintech, dzięki któremu zmniejszyła się skala wykluczenia finansowego a dotychczasowi klienci banków zyskali możliwość prostego i szybkiego lokowania swoich oszczędności, prowadzi jednak do wzmocnienia autorytetu banków, jako podmiotów oferujących bezpieczne i nowoczesne instrumenty finansowe. W chwili obecnej jest mało prawdopodobne, aby podmioty fintech (zarówno oferujące

platformy P2P jak też usługi płatnicze) mogły w istotny sposób zagrozić pozycji banków jako najważniejszych pośredników na rynku finansowym. [Murinde, Rizopoulos, Zachariadis, 2022] Z punktu widzenia banków bez wątpienia bardziej wymagającym konkurentem będą zaś firmy bigtech, posiadające nie tylko najnowsze technologie, ale także ogromny, jednostkowy potencjał finansowy. Doświadczenia sektora fintech banki powinny wykorzystać przede wszystkim do promowania i rozwoju nowych produktów i usług bankowych oraz doskonalenia już istniejących, przy jednoczesnym zwiększaniu efektywności i szybkości świadczenia usług. Wybuch pandemii COVID-19 bez wątpienia przyspieszył ten proces, aczkolwiek nie wpłynął istotnie na jego kierunek. Współpraca banków z fintechami oraz przejmowanie technologii, którą one wykorzystują może również pomóc bankom w rozwoju usług w krajach zaliczanych do rynków wschodzących, w których infrastruktura finansowa nie jest jeszcze odpowiednio rozwinięta. Największe wyzwania dla banków w zakresie współpracy z firmami fintech będą dotyczyły jednak nie samych technologii lecz regulacji prawnych, którym podlegają banki, a które nie nadążają za rozwojem technologii. Drugim wyzwaniem może być obawa ze strony banków odhumanizowania i całkowitego zautomatyzowania relacji z klientami, które mogą zagrozić postrzeganiu banków jako instytucji zaufania społecznego.

Dużo większym, potencjalnym zagrożeniem nie tylko dla roli banków jako pośredników finansowych, ale w skrajnym wypadku nawet dla ich istnienia jest wdrażanie cyfrowego pieniądza przez banki centralne, nad którymi prace przyspieszyły podczas pandemii COVID-19. Jak wskazano powyżej tak daleko idące zagrożenia zmaterializowałyby się jednak wyłącznie w sytuacji powszechnego przyjęcia bezpośredniego modelu CBDC, zakładającego powierzenie bankom centralnym wszystkich funkcji związanych z funkcjonowaniem CBDC bez jakiegokolwiek roli banków komercyjnych. Powszechna świadomość tego zagrożenia oraz obserwacja dotychczasowych raportów i komunikatów banków centralnych z przebiegu prac nad wdrażaniem koncepcji CBDC pozwala jednak stwierdzić, iż ryzyko materializacji tego zagrożenia jest skrajnie małe. Niemniej jednak emisja CBDC wymusi na bankach komercyjnych konieczność poniesienia dużych nakładów zwłaszcza w obszarze technologii. Może się jednak okazać, iż to właśnie współpraca z fintechami oraz wykorzystanie ich technologii i doświadczeń pomoże bankom w szybkiej implementacji CBDC. Paradoksalnie w długim horyzoncie czasu rola banków jako pośredników

finansowych dzięki fintechom oraz CBDC umocni się a dyskusja o dezintermediacji finansów zostanie odłożona do pojawienia się na rynku kolejnej przełomowej innowacji.

Bibliografia

Abbasi K., Ashraful A., Brohi N. A., Brohi I. A., Nasim S. [2021], *P2P lending Fintechs and SMEs' access to finance*, Economics Letters, Vol. 204, 109890.

Arauz A., Garratt R., Ramos D. F. [2021], *Dinero Electrónico: The rise and fall of Ecuador's central bank digital currency*, Latin American Journal of Central Banking, Vol. 2, Issue 2, 100030.

Atlantic Council [2022], <https://www.atlanticcouncil.org/cbdctracker/> (20.10.2022).

Bank for International Settlements [2021], *CDBC's: An Opportunity for the Monetary System*, w: *BIS Annual Report 2021*, Basel.

Chen H., Siklos P. L. [2022], *Central bank digital currency: A review and some macro-financial implications*, Journal of Financial Stability, Vol. 60, 100985.

Cheng M., Qu Y. [2020], *Does bank FinTech reduce credit risk? Evidence from China*, Pacific-Basin Finance Journal, Vol. 63, 101398.

Chenga W. G., de Oliveira Leite R., Caldieraro F. [2022], *Financial contagion in internet lending platforms: Who pays the price?*, Finance Research Letters, Vol. 45, 102187.

Davoodalhosseini S. M. [2022], *Central bank digital currency and monetary policy*, Journal of Economic Dynamics and Control, Vol. 142, 104150.

Deng J. [2022], *The crowding-out effect of formal finance on the P2P lending market: An explanation for the failure of China's P2P lending industry*, Finance Research Letters, Vol. 45, 102167.

Fernández-Villaverde J., Sanches D., Schilling L., Uhlig H. [2021], *Central bank digital currency: Central banking for all?*, Review of Economic Dynamics, Vol. 41, s. 225-242.

Financial Stability Board [2021], *Global Monitoring Report on Non-Bank Financial Intermediation 2021*, 16 December.

Folwarski M. [2019], *Sektor Fintech na europejskim rynku usług bankowych*, Poltext, Warszawa.

Folwarski M. [2020], *Firmy Bigtechowe na rynku usług finansowych*, w: Miklaszewska E., Folwarski M. (red.), *Bankowość emocjonalna. Cyfrowa transformacja banków a oczekiwania klientów*, Poltext, Warszawa.

Kowalewski O., Pisany P. [2022], *Banks' consumer lending reaction to fintech and bigtech credit emergence in the context of soft versus hard credit information processing*, *International Review of Financial Analysis*, Vol. 81, 102116.

Minesso M. F., Mehl A., Stracca L. [2022], *Central bank digital currency in an open economy*, *Journal of Monetary Economics*, Vol. 127, s. 54-68.

Murinde V., Rizopoulos E., Zachariadis M. [2022], *The impact of the FinTech revolution on the future of banking: Opportunities and risks*, *International Review of Financial Analysis*, Vol. 81, 102103.

Narodowy Bank Polski [2021], *Pieniądz cyfrowy banku centralnego*, Warszawa.

Shen W., Hou L. [2021], *China's central bank digital currency and its impacts on monetary policy and payment competition: Game changer or regulatory toolkit?* *Computer Law & Security Review*, Vol. 41, 105577.

Thakor A. V. [2020], *Fintech and banking: What do we know?*, *Journal of Financial Intermediation*, Vol. 41, 100833.

Turrin R. [2021], *Cashless : China's digital currency revolution*, Authority Publishing, Gold River.

Zaleska M. [2022a], *Wybrane trendy w bankowości centralnej*, *Bank i Kredyt*, Vol. 53(3) s. 279-294.

Zaleska M. [2022b], *Pieniądz cyfrowy banku centralnego*, *Gazeta Bankowa*, nr 1, s. 72.

Biogram

Jan Koleśnik

Doktor habilitowany nauk ekonomicznych, specjalność: finanse, bankowość. Od 2000 r. zatrudniony w Instytucie Bankowości SGH (obecnie na stanowisku wicedyrektora). Łączy doświadczenie akademickie z pracą na rzecz polskiego sektora finansowego, pracując m.in. w Narodowym Banku Polskim, Związku Banków Polskich oraz Bankowym

Funduszu Gwarancyjnym, a także na Giełdzie Papierów Wartościowych. Członek Komitetu Nauk o Finansach Polskiej Akademii Nauk (od 2020 r. wiceprzewodniczący).